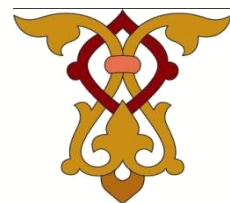

اولین پیش نشست همایش حیات طیبه
کارکردهای اجتماعی اندیشه مهدویت و نقش
آن در سبک زندگی

شناسنامه پیش نشست همایش حیات طیبه

شماره نشست: ۱

نوع نشست: تخصصی

استاد نشست: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمود ملکی

تعداد شرکت کنندگان: ۳۰ نفر

زمان: پنجشنبه مورخ ۱۳۹۳/۱۱/۲۹

مکان: اتاق کنفرانس موسسه آموزش عالی بنت الهدی

اهم اقدامات انجام شده:

۱. هماهنگی با استاد و دعوت از استاد جهت حضور در نشست؛
۲. سفارش طراحی و چاپ پوستر و بنرهای تبلیغاتی نشست؛
۳. اطلاع رسانی در سطح موسسه؛
۴. هماهنگی سالن برگزاری نشست از لحاظ نور، صوت، تهویه و ...؛
۵. ثبت و ضبط نشست؛
۶. پیاده سازی و ویراستاری متن سخنرانی استاد؛
۷. تهیه گزارش نشست.

تبیین موضوع

بیشترین آثار و کارکردهای مهدویت، با بحث «انتظار» گره خورده است. از این روی انتظار در روایات بسیاری مورد تأکید واقع شده و حتی برترین اعمال امت و با فضیلت‌ترین و بهترین عبادات برشمرده شده است. در این روایات، انتظار با لفظ «فرج» همراه و قرین شده و این همراهی در حقیقت بیان‌گر آن است که در انتظار و چشم به راه بودن به فرج و گشایش، نگاه جامعه و سمت و سوی آن به تحول و دگرگونی مثبت و سعادت‌آفرینی که مایه فرج و گشایش است؛ می‌باشد. اندیشه مهدویت در فرهنگ شیعی به علت گره خوردن آن با اعتقاد به امام‌حی و غایب‌دارای ظرفیت‌ها، کارکردها و آثار متعددی است. و در حوزه‌های فردی و اجتماعی آثار و پیامدهای بسیاری دارد.

انتظار فرج موجب آمادگی جامعه در حوزه‌های مختلف اعتقادی و فکری، اخلاقی و تربیتی، فرهنگی و اجتماعی و سیاسی است. و موجب می‌شود تا آرمان‌گرایی و نشاط و پویایی و وظیفه‌شناسی و روح امید در افراد زنده شود و جامعه را در این زمینه به کوشش و تلاش و امیدوار می‌دارد. شناخت و تبیین کارکردهای اجتماعی آموزه مهدویت می‌تواند آثار و پیامدهای مفیدی برای جامعه داشته باشد.

تبیین پدیده‌های اجتماعی بر خلاف پدیده‌های طبیعی که اختیار و اراده در آنها جایی ندارد و محکوم جبر علل است، از پیچیدگی بیشتری برخوردار می‌باشد. زیرا پدیده‌های اجتماعی، حاصل افعال آدمیان است و آدمیان هم فاعلانی هستند که ارزش‌ها، اعتقادات، اندیشه‌ها و اهداف و... بر افعال‌شان حکومت می‌کند.

در تبیین کارکردی، پیامدها و آثار پدیده‌ها و آموزه‌ها مورد تحلیل قرار داده می‌شوند و آن پدیده و آموزه را بر حسب سهم و نقش و پیامدهایی که در جامعه دارد تبیین می‌کنند. مثلاً اگر سؤال شود چرا معتقدین به منجی موعود و منتظرین ظهور، امید وارند؟ در پاسخ گفته می‌شود چون باور به منجی موعود موجب خوشبینی نسبت به آینده می‌شود.

هدف و ضرورت تحقیق

تحقیق و پژوهش پیرامون کارکردهای اجتماعی اعتقاد به مهدویت از چند جهت ضروری به نظر می‌رسد:

نفوذ پایدار اندیشه مهدویت و اعتقاد به امام‌غایب در میان مردم؛

برخورداری این اندیشه از مؤلفه‌هایی چون امید‌آفرینی و هویت‌بخشی و تحرک‌زایی، می‌تواند در ایجاد جامعه‌ای توانمند و پیشرو مؤثر باشد؛

برخورداری این اندیشه از مؤلفه‌هایی که می‌تواند در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و چشم‌انداز برای آینده جامعه اسلامی مؤثر باشد؛

نقش مؤثر اندیشه مهدویت در مقاومت و پایداری و ظلم‌ستیزی جامعه اسلامی؛

نقش مؤثر اندیشه مهدویت در اصلاحات اجتماعی و ایجاد همبستگی و انسجام بخشی به جامعه؛

تبیین رسالت نظام اسلامی در گسترش و نهادینه‌سازی اندیشه مهدویت در بین مردم؛

هدف کلی این تحقیق عبارت است از:

«شناخت کارکردهای اجتماعی اعتقاد به مهدویت و نقش آن در سبک زندگی»

اهداف جزئی آن عبارتند از:

۱. شناخت ابعاد گوناگون کارکردهای اجتماعی اندیشه مهدویت و تطبیق آنها در جامعه اسلامی؛
۲. ارائه راهکار در جهت تغییر و اصلاح وضع موجود در جامعه عصر غیبت؛
۳. دستیابی راهکار لازم در جهت امید آفرینی و هویت بخشی؛
۴. ایجاد همبستگی اجتماعی و پویایی و تحرک زایی در جامعه؛
۵. ساختن جامعه‌ای منسجم و توانمند و پیشرو بر اساس آموزه‌های مهدوی در حوزه‌های مادی و معنوی؛
۶. ایجاد جامعه سالم در ابعاد مختلف سیاسی و فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی؛

اصطلاحات و مفاهیم اساسی

کارکرد: این واژه در زبان فارسی معادل‌هایی چون نقش، عمل، خدمت، شغل دارد. در جامعه‌شناسی به معنای نتیجه و اثری است که انطباق یا سازگاری یک ساختار معین یا اجزای آن را با شرایط لازم محیط فراهم می‌نماید.

بنابراین، معنای کارکرد در منطق کارکردگرایی، اثر یا پیامدی است که یک پدیده در ثبات، بقاء و انسجام نظام اجتماعی دارد. در اصطلاح جامعه‌شناسی وقتی به دین نسبت داده می‌شود، مقصود معنای عام آن است که شامل خدمات، غایات و اغراض، آثار و تبعات پنهان و آشکار، مقصود و غیرمقصود دین به جامعه می‌شود که قوام، بقا و تعادل آن را در پی دارد.

مقصود از کارکرد اجتماعی مهدویت، مطلق خدمات و آثار و پیامدهای اجتماعی مهدویت به جامعه است. سبک زندگی: مجموعه‌ای از رفتارها و ارزش‌ها و نگرش‌های انسان نسبت به حیات و زندگی است. با توجه به تعریف یاد شده می‌توان گفت سبک زندگی یا شیوه زیستن، منعکس کننده گرایش‌ها، تمایلات، رفتارها، عقاید و ارزش‌های یک فرد یا جامعه است. و در حقیقت مجموعه‌ای از طرز تلقی‌ها، عادت‌ها، نگرش‌ها، سلیقه‌ها، معیارهای اخلاقی و رفتارها، در کنار یکدیگر طرز زندگی کردن فرد یا گروهی را می‌سازند. در نتیجه سبک زندگی بسیار گسترده خواهد بود و حوزه‌های مختلف اخلاق و سیاست و فرهنگ و اقتصاد و... را در برمی‌گیرد. مطالعات اخلاق کاربردی، آداب و تربیت، خانواده، مدیریت، اقتصاد و... از مطالعات سبک زندگی بهره‌مند می‌گردند.

از دیدگاه جامعه‌شناسان سبک زندگی دارای سر منشأهای مختلفی است. دین را می‌توان یکی از منشأهای بسیار مهم آن برشمرد. زیرا دین ارزش‌ها و نگرش‌های گوناگونی به افراد جامعه می‌دهد و آنان هم رفتار خود را با همان ارزش‌ها و هنجارها شکل می‌دهند و بر طبق آن اهداف خاصی را برای زندگی آینده خود پیش‌بینی می‌کنند.

مهم‌ترین کارکردها و پیامدهای اجتماعی مهدویت

۱. امیدآفرینی
۲. اصلاحات اجتماعی
۳. تکامل روحی و خودسازی اجتماعی
۴. ظلم ستیزی
۵. نشاط و پویایی اجتماعی
۶. انسجام‌بخشی و ایجاد همبستگی اجتماعی
۷. هویت بخشی
۸. تقویت قدرت اجتماعی و نظام سیاسی حاکم بر جامعه

امید آفرینی

امید به بهروزی خواست مشترک همه انسان‌ها است و زمان و مکان نمی‌شناسد و در همه ملل و اقوام یافت می‌شود. برای تحقق روح امید در مردم، عناصر و مکانیسم‌هایی لازم و ضروری است. در رویکرد اسلامی، مهدویت - امام مهدی (عج) - تحقق بخش وعده‌ای است که خداوند به صالحان و متقیان داده و ایده‌آل تمام انبیاء توسط وی به منصه ظهور خواهد رسید. از این رو این اندیشه مهم‌ترین و تأثیرگذارترین عناصر و مکانیسم‌های ایجاد روح امید را در بطن خویش دارد. زیرا وعده پیروزی حق بر باطل و بر چیده شدن بساط ظلم و ستم و گسترش صلح و عدل و عدم انقیاد در برابر حاکمان ظلم و جور و گسترش امنیت، رفاه، پیشرفت و ترقی و بالا رفتن سطح فرهیختگی انسان‌ها و... که وعده تحقق آن در این اندیشه مطرح شده، موجب می‌شود تا مردم در انتظار آینده‌ای بهتر بوده و روح امید در آنان زنده و به آینده امیدوار شوند. در روایات اسلامی از چنین امید و آرزوی تحقق این ایده مقدس، به انتظار فرج یاد شده است.

شهید مطهری رحمته‌الله در این زمینه می‌نویسد: «انتظار فرج از یک اصل کلی اسلامی و قرآنی دیگر استنتاج می‌شود و آن اصل حرمت یأس از روح الله است. امید و آرزوی تحقق این نوید کلی جهانی انسانی در زبان روایات اسلامی انتظار فرج خوانده شده است.

اصلاحات اجتماعی

از مجموع آیات و روایات استفاده می‌شود که ظهور امام مهدی (عج) آخرین حلقه از حلقات مبارزات حق و باطل بوده که به پیروزی اهل حق منتهی خواهد شد. سهم بودن جامعه در این سعادت موعود، بسته به این است که افراد از ایمان کافی برخوردار باشند، و علیرغم رواج ظلم و فساد، زمینه‌های پرورش اهل ایمان و یاران ویژه نیز فراهم گردد تا به محض ظهور امام (عج) به آن حضرت بپیوندند. بی‌شک پرورش چنین یارانی مستلزم تشکیل جامعه‌ای پاک و با ایمان است.

با توجه به این نکته، لازم است جامعه منتظر همواره در صدد اصلاح خویش باشد. زیرا شخصی که مردم در انتظار او هستند خود مصلح بزرگ است. بنابراین می‌توان گفت: از سویی اعتقاد به ظهور امام مهدی (عج) مستلزم وجود جامعه‌ای مناسب برای تربیت و پرورش انسان‌های مؤمن است. و از سوی دیگر تحقق چنین جامعه‌ای در گرو جامعه‌ای پیشرو که دائما در حال اصلاح خویش در زمینه‌های مختلف باشد، خواهد بود. پس می‌توان اعتقاد به مهدویت را یکی از عناصر تأثیرگذار برای اصلاحات اجتماعی برشمرد.

تکامل روحی و خود سازی اجتماعی

اعتقاد به مهدویت موجب می‌شود تا جامعه منتظر در تربیت خویش بکوشد و صفات نیک و اخلاق حسنه را در خود نهادینه کند؛ زیرا اعتقاد به حضور دائمی امام عصر عج در زندگی مردم و عرضه اعمال بر آن حضرت موجب می‌شود تا هر یک از معتقدین به امام، نظارت او را در زندگی فردی و اجتماعی خودش با همه وجود احساس نماید و از این راه افراد به تکامل روحی لازم می‌رسند و در نتیجه خودسازی اجتماعی در جامعه منتظران نهادینه می‌شود.

بنابراین اعتقاد به مراقبت امام در زندگی موجب می‌شود همه معتقدان در یک حال مراقبت دائمی فرو روند و به هنگام ورود در هر کار به نظارت امام (عج) بر خود توجه نمایند. پس می‌توان گفت: یکی از کارکردهای اجتماعی اعتقاد به مهدویت، خودسازی اجتماعی و ایجاد زمینه‌های لازم برای پرورش و تربیت گروهی منتظر مؤمن و متقی است.

ظلم ستیزی

یکی دیگر از آثار اجتماعی اعتقاد به امام غائب، ظلم ستیزی و پایداری در مقابل ظلم و ستم است. زیرا این اندیشه پیروزی نهایی حق در آخرالزمان را وعده داده و عدالت‌گستری را یکی از اهداف مهم قیام مهدی موعود (عج) بر شمرده است. اعتقاد به امامی که به زودی ظهور خواهد نمود و تعهد هیچ حاکم ستم‌گری را بر عهده ندارد و به همه قدرت‌ها «نه» می‌گوید، هر نوع ظلم، ستم، سازش و انقیاد را در برابر ظالمان و مفسدان را نفی می‌کند. به عقیده شیعه حکومتی که در رأس آن امام معصوم یا نایب او نباشد غاصب و ظالم است و باید با او مبارزه نمود. طبعاً این ایده راهکار مناسبی است تا مردم را در عصر غیبت در برابر حاکمان جبّار پایدار نگه دارد و به جهاد و پیکار برانگیزد و هرگونه همکاری و هماهنگی با عوامل ظلم و ستم را منتفی بداند و در صدد مبارزه با آن باشد. نمونه بارز آن انقلاب اسلامی ایران است که به تبعیت از اندیشه مهدویت راه جدیدی را فراروی مستضعفان جهان گشود و با ظالمان و ستم‌گران در افتاد.

نشاط و پویایی اجتماع

باور به مهدویت و اعتقاد به ظهور امام مهدی (عج)، موجب می‌شود جامعه اسلامی در عصر غیبت در سیاست‌گذاری‌ها و طرح‌های سیاسی و اجتماعی و فرهنگی از آن متأثر باشد و برنامه‌های خود را بر طبق آن تهیه و تنظیم نماید. نگاه به عصر ظهور و مؤلفه‌های آن ضمن اینکه می‌تواند در چشم انداز و ترسیم روشن از آینده مؤثر باشد، برای جامعه عصر غیبت نیز مؤثر خواهد بود. زیرا با نگاه به عصر ظهور می‌توان ایده‌هایی را در حد و ظرفیت جامعه عصر غیبت از آن بر گرفت. بنابراین می‌توان مکانیسم ایجاد نشاط در جامعه منتظر را از الگوی جامعه عصر ظهور برگرفت. یعنی با نگاه به جامعه عصر ظهور می‌توان الگوهایی را در حوزه سیاست و اجتماع و فرهنگ و... اتخاذ نمود و به فراخور ظرفیت جامعه عصر غیبت در آن به اجرا گذاشت. پس می‌توان مدعی شد که اعتقاد به مهدویت می‌تواند در ایجاد آمادگی برای منتظران مؤثر باشد و موجب نشاط و پویایی و وظیفه‌شناسی آنان در حوزه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی و فرهنگی گردد. این نشاط علاوه بر آنکه تعلق خاطر بیشتر به فرهنگ دینی را در اقشار اجتماعی پدید می‌آورد وفاداری و مشارکت اجتماعی برای ساختن جامعه بر پایه آرمان‌های مهدوی را تقویت می‌کند و زمینه‌ساز حرکت به سوی هویت‌یابی بر پایه الگوی جامعه مهدوی است.

انسجام‌بخشی و ایجاد همبستگی اجتماعی

همبستگی و وفاق، اساس زندگی اجتماعی است و زوال آن موجب فروریزی ساخت جامعه و از هم پاشیدگی حیات اجتماعی است. انسجام، ضرورت انکارناپذیری است که وجود آن برای حفظ کلیت جوامع و اثربخشی سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کلان، در هر جامعه‌ای لازم است. یکپارچگی جامعه، بسترساز فعالیت‌های مفید و مؤثر در حوزه‌های گوناگون اقتصادی، سیاسی، علمی و فرهنگی است. از این روی کارکرد اجتماعی دین مورد توجه جامعه‌شناسان است. «رابرتسون اسمیت» معتقد است دین دو کارکرد دارد: یکی تنظیم رفتار فردی برای خیر همگان و دیگری برانگیختن احساس اشتراک و وحدت اجتماعی. او مناسک دینی را وحدت‌زا و تحکیم‌بخش اشتراک اجتماعی می‌داند. «امیل دورکیم» نیز نقش حیاتی دین را ایجاد همبستگی و انسجام اجتماعی می‌داند. او می‌گوید: «مناسک دین برای کارکرد درست زندگی اخلاقی ما، همان اندازه ضرورت دارند که خوراک برای حفظ زندگی جسمانی ما لازم است؛ زیرا از طریق همین مناسک گروه خود را تأیید و حفظ می‌کند.

برخی از کارکردهای دین در راستای ایجاد انسجام و همبستگی اجتماعی عبارت است از:

انگیزش محبت و عواطف انسانی؛

بسط شخصیت و مقابله با خودخواهی و طغیانگری‌های نفس انسان؛

رفع اختلاف؛

فراموشاندن بدی‌ها و تصفیه کدورت‌ها؛

تعهدآفرینی و ایجاد احساس مسئولیت؛

شهید مطهری علیه السلام در این باره می‌نویسد: «تأثیر مهم دین و نقش دین در اجتماع این است که نوعی انقلاب فکری و وجدانی به وجود می‌آورد که عواطف، احساسات، هدف‌ها، ایده‌آل‌ها و معیارها دگرگون می‌شود و جهان‌بینی عوض می‌شود. آدمی خود را دارای رسالت احساس می‌کند؛ زندگی اجتماعی جهت خاص پیدا می‌کند.»
شیوه و مکانیسم تأثیرگذاری مهدویت در اتحاد و انسجام اجتماعی مبتنی بر چند عامل است:

منجی باوری و موعود گرایی

یکی از اعتقادات مشترک ادیان به خصوص ادیان الهی اعتقاد به ظهور منجی در آخرالزمان است. خود این اعتقاد می‌تواند در میان جوامع بشری وحدت‌زا باشد و پیروان همه ادیان را حول محور این باور جمع نماید و موجب اتحاد و انسجام پیروان ادیان شود.

اعتقاد به مهدویت در اسلام

مصدق منجی موعود در اسلام در قالب اعتقاد به مهدویت متجلی شده است. این اعتقاد ریشه در تاریخ اسلام دارد و از مختصات عقائد شیعه به تنهایی نیست. بلکه همه فرق و مذاهب اسلامی بر آن پایبندند و به روایاتی که از سوی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم وارد شده، استدلال می‌کنند. در نتیجه همه مذاهب اسلامی به آن باور دارند. بنابراین چنین اعتقادی در دین اسلام به عنوان فصل مشترک مذاهب اسلامی می‌تواند همه آنها را حول محور خود گرد هم آورد و موجب وحدت و انسجام امت اسلامی شود.

اعتقاد به مهدویت با رویکرد امامیه

شیعه امامیه ضمن پذیرش نگاه ادیان به منجی و مذاهب اسلامی به مهدویت، در این زمینه دارای اعتقادات مخصوص به خود نیز هست.

بر اساس این رویکرد آموزه های وحدت بخشی چندی از اعتقاد به مهدویت می‌توان استخراج نمود:

اعتقاد به رهبری امام مهدی (عج)

بر طبق یک اصل کلی اعتقاد به رهبر و پذیرش رهبری او، موجب انسجام و وحدت اجتماعی خواهد شد. زیرا موجب می‌شود تا همه فعالیت‌ها حول محور او تنظیم گردد.

با توجه به این نکته، اعتقاد امامیه به وجود امام مهدی^(عج) به عنوان رهبری که در قید حیات بوده، گرچه غایب و ناظر بر اعمال مردم می‌باشد، موجب می‌شود جامعه منتظر، خود را همواره در پرتو رهبری او ببیند و پیوسته در حفظ وحدت و انسجام جامعه خود بکوشد؛ و برای تحقق این هدف نیروهایی را تربیت نماید و قدرت لازم را به‌دست آورد. زیرا اعتقاد به وجود واقعی امام^(عج) می‌تواند الهام بخش معنوی و مایه انسجام، وحدت، امید و تحرک در مردم باشد.

بر خلاف جامعه‌ای که دارای رهبری نباشد و یا معتقد به رهبری باشد که در آینده خواهد آمد. چنین جامعه‌ای پیوستگی و انسجام خود را از دست می‌دهد و دچار تشتت و افتراق می‌شود. بنابراین جامعه‌ای که به امام حی و حاضر ولو غائب معتقد باشد سعی خواهد نمود یکدل و یکصدا در مسیر اهداف بلند امام مهدی^(عج) حرکت کند و از افتراق و تشتت بپرهیزد؛ این امر موجب انسجام و اتحاد و همبستگی اجتماعی خواهد شد.

الگو برداری جامعه منتظر از جامعه عصر ظهور

یکی از عوامل تأثیرگذار برای رشد و تعالی جامعه عصر غیبت، الگوگیری از مؤلفه‌های تأثیرگذار عصر ظهور است. با توجه به این نکته، در جامعه عصر ظهور در سایه قیادت و حاکمیت امام مهدی^(عج)، اتحاد و همدلی به‌وجود خواهد آمد زیرا به تعبیر روایات امام مهدی^(عج)، محور هدایت را قرآن قرار می‌دهد و نظر و رأی مردم را به سمت قرآن سوق می‌دهد و مردم را در مسیر اصلی هدایت بر می‌گرداند.

در سایه هدایت قرآنی مردم با اعتصام به حبل الهی انسجام و اتحاد در جامعه به‌وجود خواهد آمد؛ و انسجام اجتماعی به اوج خود می‌رسد.

بنابراین جامعه عصر غیبت می‌تواند با الگو برداری از این مؤلفه، آن را در حد و ظرفیت جامعه عصر غیبت، به اجراء در آورد.

هویت بخشی

هویت بخش جدایی ناپذیر از زندگی انسان‌ها است؛ هویت اجتماعی گستره‌ای وسیع از هویت‌ها را شامل می‌شود؛ نظیر هویت فرهنگی، نژادی، دینی و... عقاید و باورها بخش قابل ملاحظه‌ای از عناصر هویتی را تشکیل می‌دهند. باور به منجی موعود در میان پیروان ادیان الهی، هویت جهانی و فرا ملی را در عرصه جهانی به‌وجود می‌آورند. زیرا اجتماع همه پیروان ادیان الهی حول محور منجی موعود با هر تفسیری که از آن اراده شود، از نظر جامعه شناختی، تعلق خاطر و باور مشترک را نسبت به آن به دنبال خواهد داشت. این باور در دین اسلام در قالب اندیشه مهدویت متجلی است. و هویت دینی مشترک را در میان فرق مسلمین ایجاد می‌کند. و در اندیشه شیعی، عنصر امامت بویژه باور به امام غایب، هویت جمعی را به جامعه شیعه می‌دهد. در این رویکرد، باور به حضور حجت حق در همه زمان‌ها و نظارت دائمی وی بر امور موجب می‌گردد تا هویت دینی مشترک در میان شیعیان به‌وجود آید. نقش این هویت

مشترک ایجاد وحدت در زندگی عینی و اجتماعی مسلمانان، اعطای هویت فرهنگی و دینی به آنان است. امری که همواره مورد طمع قدرت‌های جهانی بوده است.

تقویت قدرت اجتماعی و نظام سیاسی حاکم بر جامعه

یکی دیگر از آثار اجتماعی اعتقاد به مهدویت، تقویت قدرت اجتماعی و نظام سیاسی است. نظام سیاسی با الگوبری از جامعه مهدوی می‌تواند به همبستگی اجتماعی و اتحاد و امنیت برسد و تقویت این عناصر موجب تقویت قدرت اجتماعی می‌شود. به هر حال کارآمدی نظام سیاسی و تحکیم قدرت اجتماعی، در سایه اعتقاد به مهدویت و انتظار پویا ممکن می‌شود. زیرا این باور می‌تواند چشم انداز علمی و عملی سیاسی روشنی پیش روی جامعه اسلامی قرار دهد. جامعه سیاسی و دولت منتظر با در دست داشتن الگوی عملی برتر و با امید دست یابی به آن به عنوان مبنای ارزیابی و نقادی، می‌تواند همواره در صدد تقویت و تحکیم بنیان‌های خویش باشد. بنابراین تحول آفرینی و اصلاح‌گرایی فراگیر و نظام مند و شکل دهی به توده مردم و سازماندهی آنان می‌تواند به کارآمدی نظام سیاسی منجر شود. و در چند محور اساسی، توسعه اقتصادی، تعادل سیاسی و تعالی فرهنگی، اجتماعی، امنیتی، حقوقی و قضایی نمود پیدا می‌کند.

تصاویر نشست

